

สรุปทเรียนการพัฒนาความรู้ของข้าราชการ สำนักงานพัฒนาที่ดินเขต ๙
รอบการประเมินที่ ๑ ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๗

หลักสูตร

แหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทาน ๑/๒๕๖๗

วัตถุประสงค์หลักสูตร

๑. เพื่อให้เกษตรกรมีแหล่งน้ำไว้ใช้ประโยชน์ในพื้นที่ทำการเกษตรนอกเขตชลประทานโดยการขุดสระน้ำในไร่นา
๒. เพื่อบรรเทาผลกระทบจากฝนทิ้งช่วง หรือภัยแล้ง ให้เกษตรกรสามารถทำการผลิตทางการเกษตรได้โดยใช้น้ำจากสระน้ำในไร่นา

สรุปทเรียน

๑.มติ ครม. วัตถุประสงค์ เป้าหมาย ผลลัพธ์ ผลสัมฤทธิ์
คณะรัฐมนตรีได้เห็นชอบในหลักการ ให้กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ โดย กรมพัฒนาที่ดิน จัดทำโครงการแหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทาน เมื่อวันที่ ๒๙ มิถุนายน ๒๕๕๗ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการเก็บกักน้ำไว้ในพื้นที่ บรรเทาปัญหาภัยแล้ง การขาดแคลนน้ำ และเพิ่มรายได้ให้เกษตรกร ซึ่งจะพิจารณาศักยภาพของพื้นที่ในการกักเก็บน้ำ คุณภาพของน้ำ รวมทั้งความพร้อมของเกษตรกร ในการกำหนดพื้นที่ขุดสระน้ำในไร่นาขนาด ๑,๒๖๐ ลบ.ม. โดยเกษตรกรมีส่วนร่วมในการออกค่าใช้จ่าย ๒,๕๐๐ บาท/บ่อ

๒.ความสอดคล้อง/เชื่อมโยง ตามแผนด้านน้ำ

แผนระดับ ๑ ยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปี (พ.ศ. ๒๕๖๑ - ๒๕๘๐)

ด้านที่ ๒ การสร้างความสามารถในการแข่งขัน

ด้านที่ ๕ การสร้างการเติบโตบนคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม

แผนระดับ ๒ แผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ

การเกษตร

เป้าหมาย : ผลผลิตทางการผลิตของภาคเกษตรเพิ่มขึ้น

ตัวชี้วัด : อัตราผลิตผลการผลิตของภาคเกษตร (เพิ่มขึ้นเฉลี่ยร้อยละ ๑.๐)

แผนแม่บทย่อยภายใต้แผนแม่บทการเกษตร

การพัฒนาระบบนิเวศการเกษตร

เป้าหมาย : ประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตรต่อหน่วยมีการปรับตัวเพิ่มขึ้น

ตัวชี้วัด : มูลค่าผลผลิตสินค้าเกษตรต่อหน่วย (เพิ่มขึ้นเฉลี่ยร้อยละ ๑๕)

แผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ

การบริหารจัดการน้ำทั้งระบบ

เป้าหมาย : เพิ่มผลิตภาพของน้ำทั้งระบบในการใช้น้ำอย่างประหยัด รู้คุณค่า และสร้างมูลค่าเพิ่มจากการใช้น้ำให้ทัดเทียมกับระดับสากล

ตัวชี้วัด : ผลิตภาพการใช้น้ำ (๓๐ ดอลลาร์สหรัฐ/ลูกบาศก์เมตร)

แผนระดับ ๓ แผนปฏิบัติการราชการของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ระยะ ๕ ปี

(พ.ศ. ๒๕๖๖ – ๒๕๗๐)

ประเด็นการพัฒนาที่ ๔ บริหารจัดการทรัพยากรการเกษตรและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลและยั่งยืน

เป้าหมาย : การบริหารจัดการน้ำภาคเกษตรอย่างทั่วถึง

ตัวชี้วัดและค่าเป้าหมาย (ภายในปี ๒๕๗๐) : ปริมาตรเก็บกักน้ำเพิ่มขึ้น จำนวน ๒,๖๕๓ ล้านลูกบาศก์เมตร

แนวทางการพัฒนา : การเพิ่มผลิตภาพของน้ำทั้งระบบ ในการใช้น้ำอย่างประหยัด รู้คุณค่า และสร้างมูลค่าเพิ่มจาก การใช้น้ำให้ทัดเทียมกับระดับสากล

ประเด็นการพัฒนาที่ ๑ เพิ่มประสิทธิภาพการใช้น้ำที่เหมาะสมด้วยระบบบริหารจัดการเชิงรุก

เป้าหมาย

๑) พื้นที่เกษตรกรรมได้รับการบริหารจัดการด้วยเทคโนโลยีด้านการพัฒนาที่ดิน ให้เกิดความสมดุลและยั่งยืน

๒) พื้นที่เพาะปลูกพืชที่ไม่เหมาะสมลดลง

ตัวชี้วัด

๑) จำนวนพื้นที่เกษตรกรรมได้รับการบริหารจัดการด้วยเทคโนโลยี ด้านการพัฒนาที่ดินให้เกิดความสมดุลและยั่งยืน (ไม่น้อยกว่า ๑๕ ล้านไร่ ภายในปี ๒๕๗๐)

๒) ร้อยละของพื้นที่เพาะปลูกพืชที่ไม่เหมาะสมลดลง (ร้อยละ ๑๐ ภายในปี ๒๕๗๐)

ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ ๒ การสร้างคุณภาพของการใช้ประโยชน์ที่ดินและทรัพยากรดินตามศักยภาพยุทธศาสตร์การเพิ่มศักยภาพการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรดินที่นำไปสู่ความยั่งยืนระดับจังหวัด

เป้าหมาย

๑) การใช้ประโยชน์ที่ดินของรัฐและเอกชนมีความสมดุลและสอดคล้องกับบริบทด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และโครงสร้างพื้นฐาน

๒) การใช้ประโยชน์จากทรัพยากรดินของรัฐและเอกชนมีความคุ้มค่าและเหมาะสมกับศักยภาพของที่ดิน

ตัวชี้วัด และค่าเป้าหมาย

๑) สัดส่วนของดินที่ได้รับการฟื้นฟูหรือพัฒนาคุณภาพเพื่อนำมาใช้ประโยชน์เพิ่มขึ้น เพิ่มขึ้นไม่น้อยกว่าร้อยละ ๑๐

๒) พื้นที่เกษตรกรรมที่มีการบริหารจัดการตามแนวทางเกษตรกรรมยั่งยืน ไม่น้อยกว่า ๑๐ ล้านไร่

แผนระดับ ๓ แผนแม่บทการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ ๒๐ ปี (พ.ศ. ๒๕๖๑ - ๒๕๘๐)

ด้านที่ ๒ การสร้างความมั่นคงของน้ำภาคการผลิต

เป้าหมาย : จัดหาน้ำเพื่อภาคการเกษตรและภาคอุตสาหกรรมได้อย่างมั่นคงและยั่งยืน

แนวทาง : พัฒนาและเพิ่มประสิทธิภาพแหล่งน้ำ ระบบกระจายน้ำ เชื่อมโยงวางระบบเครือข่ายน้ำ ทั้งในและนอกเขตชลประทาน

๓. กระบวนการแผนงาน – งบประมาณ

มาตรการที่ ๙ เร่งพัฒนาและเก็บกักน้ำในแหล่งน้ำทุกประเภทช่วงปลายฤดูฝน

มาตรการที่ ๕ เพิ่มประสิทธิภาพการใช้น้ำภาคการเกษตร (ก่อนและตลอดฤดูแล้ง)

๔.การรายงานผลงานโครงการ

๔.๑ การติดตาม – ประเมินผล

๔.๑.๑ การติดตามผลการดำเนินงานและการประเมินผล

๔.๒ ระบบเครื่องมือการติดตาม – ประเมินผล

๔.๒.๑ ระบบการรายงานแผน/ผลปฏิบัติงาน สงป.๓๐๑ : พต. กรมพัฒนาที่ดิน

๔.๒.๒ ระบบ Thai Water Assessment : สททช. สำนักงานทรัพยากรน้ำแห่งชาติ

๔.๒.๓ ระบบ BB EvMIS : สงป. สำนักงานประมาณ

๔.๒.๔ ระบบ eMENSUR : สททช. สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคม

แห่งชาติ

๕.ประเด็นคำถาม - คำตอบ

๑. ผลการดำเนินงานตั้งแต่อดีต – ปัจจุบัน

๒. สถิติการเก็บกักน้ำโดยเฉลี่ย ในแต่ละปีมีจำนวนแหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทานเฉลี่ย ๓๘,๕๒๙ บ่อ สามารถเก็บกักน้ำได้เฉลี่ยปีละ ๔๘,๕๔๖,๕๔๐ ลบ.ม.

๓. ที่มาของขนาด ๑,๒๖๐ ลบ.ม. เป็นขนาดที่เหมาะสมกับการใช้น้ำของพืชในฤดูแล้งหรือฝนทิ้งช่วง ซึ่งมาจากการคำนวณความต้องการน้ำของพืช ๑ ฤดูกาล

๔. ประสิทธิภาพการใช้งาน จากการสอบถามเกษตรกรในพื้นที่ที่มีการบำรุงรักษาบ่อน้ำอย่างสม่ำเสมอ ทำให้บ่อน้ำมีอายุการใช้งานเกินกว่า ๑๐ ปี ซึ่งกรมพัฒนาที่ดินได้แนะนำให้เกษตรกรดูแลรักษาบ่อน้ำของตนเองเพื่อป้องกันไม่ให้ดินแข็ง และเพิ่มประสิทธิภาพการเก็บกักน้ำ โดย

๑. ป้องกันไม่ให้ดินจากขอบบ่อไหลลงในบ่อ

๒. กำจัดวัชพืชบริเวณขอบบ่อ เพื่อให้หน้าฝนไหลเข้าบ่อได้สะดวกและไม่เกิดการกัด

เซาะ

๓. หากมีบ่อเกิดการรั่วซึมให้แก้ไขโดยบดอัดหรือใช้ดินเหนียวปิดทับ

๔. ปลูกหญ้าแฝกเพื่อป้องกันการพังทลายของดินบริเวณขอบบ่อ หรือ หากมีร่องรอยการกัดเซาะ ให้ปรับแต่งและปลูกหญ้าซ่อมแซม

๕. เหตุผลในการขอเพิ่มขนาดบ่อเป็น ๒,๕๐๐ ลบ.ม เนื่องจากปัญหาภัยแล้งทำให้เกษตรกรมีน้ำในไร่นาไม่เพียงพอส่งผลให้พืชผลทางการเกษตรเสียหาย จึงขอเพิ่มขนาดบ่อเพื่อให้มีความหลากหลายเหมาะสมกับความต้องการและศักยภาพการใช้น้ำในแต่ละพื้นที่ของเกษตรกร โดยพิจารณาจากปริมาณน้ำที่เหมาะสมกับขนาดพื้นที่ทำการเกษตรและอายุการปลูกพืช

๖. การติดตามโครงการแหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทาน

การกักเก็บน้ำ

สระน้ำที่เกษตรกรได้รับกักเก็บน้ำได้ ร้อยละ ๙๘.๗

ร้อยละ ๙๑.๙ เกษตรกรได้ใช้ประโยชน์จากสระน้ำ

ร้อยละ ๘.๑ ยังไม่ได้ใช้ประโยชน์จากสระน้ำ เนื่องจากเกษตรกรได้รับสระ

น้ำหลังฤดูฝนจึงต้องรอน้ำฝนเพื่อกักเก็บน้ำ

การใช้ประโยชน์

ร้อยละ ๔๐.๙ ใช้น้ำเพื่อปลูกพืช และทำประมง

ร้อยละ ๒๖.๙ ใช้น้ำเพื่อปลูกพืช ทำประมง และปศุสัตว์

ร้อยละ ๑๘.๘ ใช้น้ำเพื่อปลูกพืชอย่างเดียว

การเปลี่ยนแปลงรายได้ของเกษตรกร

รายได้เฉลี่ยจากการปลูกพืชผักสวนครัว ๖,๐๙๔ บาท/ไร่

รายได้เฉลี่ยจากการเลี้ยงปลา ๙,๔๗๓ บาท/ครัวเรือน

รายได้เพิ่มขึ้น ๑๕,๙๕๙.๖ บาท/ครัวเรือน/ปี (คิดเป็นร้อยละ ๒๗.๕)

ร้อยละ ๙๙.๙ มีความพึงพอใจ

ร้อยละ ๘๖.๓ มีความเป็นอยู่ดีขึ้น

ประโยชน์ที่ได้รับต่อตนเอง

๑. เข้าถึงได้ทุกคน แม้อยู่ที่ห่างไกล
๒. เรียนได้ตลอดทั้งชีวิต
๓. เลือกเรียนในหัวข้อที่ตนเองสนใจ
๔. เรียนได้ แม้ไม่มีความรู้หรือเกรดการเรียนไม่ดี
๕. สัมผัสประสบการณ์การเรียนรู้แบบใหม่

ประโยชน์ที่ได้รับต่อหน่วยงาน

๑) เกษตรมีแหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทานเป็นแหล่งต้นน้ำไว้ใช้ประโยชน์เพื่อทำการเกษตรในช่วงฤดูแล้ง หรือในเดือนที่ฝนทิ้งช่วง

๒) เกษตรกรมีพื้นที่สามารถทำการเพาะปลูกไม้ผลและผักสวนครัวได้จากดินบริเวณขอบบ่อ และมีพื้นที่สามารถเลี้ยงปลาได้จากสระน้ำ

(ลงชื่อ เกตน์นิภา คำสอน

(นางสาวเกตน์นิภา คำสอน)

ตำแหน่ง นักวิชาการเกษตรปฏิบัติการ

วัน/เดือน/ปี ที่อบรม ๑๙ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๗